

Pieter Boeles – is emeritus hoogleraar
Immigratierecht aan de Universiteit Leiden.

Waarnemen wat je ziet

Het is niet eenvoudig om werkelijk te zien wat je meemaakt. Geschiedenis is als een neersuizende guillotine. In een flits worden oude verhoudingen doorgehakt. En dan is het plotseling 11 september 2001 geweest. Of 24 februari 2022. Of 7 oktober 2023. Verbluft word je wakker. Je denkt aan de teloorgang van Anil Ramdas, in Nederland jarenlang in brede kring gevierd en bewonderd als een lucide intellectueel. Na de eeuwwisseling kreeg hij te maken met haatreacties wegens zijn Surinaamse afkomst. Zijn zelfgekozen dood in 2012 is achteraf gezien zo'n moment waarop de geschiedenis een zwenking bleek te hebben genomen. Haat is inmiddels een consumptieproduct.

Nog zo'n moment: toen Nederland nog gold als een tolerant gidsland hoefde Herman Meijers in commentaren op wetsvoorstellen maar te verklaren dat iets in strijd was met het Vluchtelingenverdrag om steun te vinden bij het parlement. Het Vluchtelingenverdrag markeerde een morele grens. Die tijd ligt achter ons, weten we sinds de publieke hoon die in 2015 Angela Merkel ten deel viel. Inmiddels tel je politiek niet mee als je niet tegen vluchtelingen bent.

Europa ontwikkelde zich als een optimistische, wat technocratische, veelvormige samenwerking – op weg naar een op grondrechten gevestigde democratische politieke confederatie. Inmiddels splijt Europa, door een ideologische tweeslachtigheid die na de inval van Rusland in Oekraïne kwaadaardige proporties heeft aangenomen. Juist nu Europa zijn koloniale misdaden inziet, moet het zich bewapenen.

Nietsontziende oorlogen, een instortend klimaat en een Europa dat steeds meer op zichzelf is aangewezen ten opzichte van China, Amerika en Rusland. Wat wij daarvan kunnen of willen waarnemen hangt af van onze groep en onze eigenbelangen. Maar iedereen is zich van een ongemakkelijke dreiging bewust. Wij snakken naar geruststelling

of naar een makkelijke vijand aan wie we de schuld kunnen geven, voor alles, net als vroeger.

In het toneelstuk *Les Bâtitseurs d'Empire ou Le Schmürz* van Boris Vian uit 1959 heeft een gezin zich verschanst in een woning die van buiten door oorlog wordt belaagd. In een hoekje van het huis bevindt zich *De Schmürz*, een in lappen gewikkelde vreemde, vermoedelijk een oorlogsslachtoffer. De gezinsleden zijn bang, zij maken ruzie en tremmen bij elk moment van spanning de *Schmürz* in elkaar. Een menselijke boksbal. Uit pure woede en angst. Wat moeten we daarmee als juristen in het migratierecht?

Er is recht dat in leven moet worden gehouden.

In zijn oorlogsroman *Leven en lot* trekt Vasili Grossman de conclusie dat het kwaad, hoe alomvattend ook, niet kan overwinnen zolang er mensen zijn die uit de goedheid van hun hart een ander helpen. Ik beschouw de lezerskring van *A&MR* – grosso modo – als zulke mensen. Jullie stemmen mij hoopvol: hou vol, alsjeblieft. Elke daad van rechtvaardigheid telt.

Het zal niet makkelijk worden. Nog nooit hadden regeringen zulke effectieve en veelomvattende instrumenten om zelfdenkende bevolkingen informatief te manipuleren en te bespieden. En belachelijk rijke ondernemers met aandeelhouders helpen eraan mee. De rechtsstaat kan het slachtoffer zijn. Maar de rechtsstaat is nog nooit zo sterk geweest als nu: in de EU en ook mondiaal. In WO II werd geen regering door een Internationaal Gerechtshof of een Internationaal Strafhof wegens oorlogsmisdrijven tot de orde geroepen. Nu wel, zo onbeholpen als het gaat. En er is een bindend Europees Handvest.

Er is recht dat in leven moet worden gehouden. Het ademt op liefde, moed en scherpte van mensen zoals jullie.